

סיכום הדיון

לפי בקשת המשתתפים הישראליים, לא נסתיים הסמינר בקבלת החלטות כלשהן. תחת זאת הוטל על אחד המשתתפים, מייכז אהמס, לסיים את הכנס בסיכום קצר, המפרט את מוקרי הוויכוח, עמדות המשתתפים ונקודות ההסכמה ואי ההסכמה. להלן סיכום זה, כפי שרשמתי בו במקום, תוך השמטת כמה קטעים מישנים (הנוגעים ליחסי אמריקה-אירופה):

בפתחת הדיון — האם היה זה רק אתמול? — עזר לנו חבר-הפרלמנט דניס וולטרס לזהות את יסודות ההסדר שהיינו רוצים לראותו.

הוא הדגיש כי קיים עתה קונסנזוס עולמי, הכולל במיטמכים ציבוריים: החלטות מועצת-הביטחון 242 ו-338; ההודעות המדיניות האמריקאיות וביכללן הצהרות קארטר על הצורך ב„מולדת לפלסטינים“ ו-הערותיו האחרונות, שפורסמו היום, בקשר עם קבלת אש"ף; דו"ח הקהילה הכלכלית האירופית, דו"ח „מכון ברוקינגס“, ועוד.

לדבריו יש צורך לחזק ולהבהיר קונסנזוס זה, כדי שלא תישארנה אירעבנות. לא יהיה שלום, אלא אם כן מוכנה ארצות-הברית להפעיל את השפעתה על ישראל. הוא איתר כמה בעיות מיוחדות: חשיבותה המרכזית של בעיית ירושלים, בעיית הפליטים, שהאום הבטיח להם בחירה בין שבה ופניציות, בעיית השמירה על השלום, אחרי שיושג.

כאשר פתחנו בדיון על האמצעים להשגת ההסדר, החלו להתגבש דיעות שונות. במהלך הדיון אתמול והיום הזדקרו כמה נושאים, שהעסיקו את המשתתפים במיוחד:

- האם על אש"ף, כנציג הפלסטינים, ליטול את היוזמה לידי — והאם יכול אש"ף להרחיק לכת, מעבר למה שעשה עד כה? — כדי לקדם את השלום?
- האם מופעלת ההשפעה האמריקאית — ואם לא, מה ניתן לעשות בעניין זה?
- האם יכולה אירופה לפעול יותר?
- איך עשויים היחסים הישראליים-פלסטיניים להתפתח, במיקרה של שלום ובמיקרה של מלחמה?

בעניין עתידו של אש"ף: פיטר מאנספילד (סופר ואיש-שדור בריטי) ציין כי הרגשה של זעם מוסרי אינה בסיס סביר לפעולה מדינית. כמו אחרי, הוא הכיר בהתקדמות העצומה שחלה בנכונותו של אש"ף להתמודד עם הבעייה, אך הוא סבור כי יש צורך ביוזמות עצמאיות נוספות של אש"ף. על אש"ף לפעול, ולא רק להגיב. הוא היה רוצה שתקום ממשלה פלסטינית זמנית, ותמה אם הסיבה לאי-הקמתה אינה נעוצה בהעדר מדיניות ברורה של אש"ף.

הוא הדגיש את הצורך לשים לב לתושבי השטחים המוחזקים, להתחשב בדעותיהם ולסייע להם כדי לחזק את רצונם להישאר במקום ולעבוד במולדתם. האלוף פלד ואורי אבנרי פנו אל אש"ף בקריאה לפעול כדי לשכנע את דעת-הקהל הישראלית בנכונותו לחיות בשלום עם ישראל, ולחזק בכך את אמינות מחנה-השלום בישראל.

אחד הצדדים המועילים ביותר של הסמינר היה טמון בהזדמנות שניתנה לנו לשמוע את דעות הפלסטינים — דעות אש"ף — על החלק החיוני הזה של הבעייה. הפלסטינים, שהשתתפו פעמים רבות בדיון, הדגישו את הנקודות הבאות: הפלסטינים מודעים להישגים שהושגו — אולם

* הכוונה להחלטות המועצה הפלסטינית והצהרות עראפאת על הנכונות ללכת לדנבה ולכונן מדינה בגדה וברצועה, במסגרת הסדר-שלום.

הם מופתעים ומאוכזבים נוכח הדרושה הכללית, המופי-נית אליהם, לשתף פעולה עוד יותר. מה מוצע להם תמורת ויתורים נוספים? מה מציעה להם ישראל? מה מציעה להם ארצות-הברית? בסך הכל מציעים להם רק סיכוי לדו-שיח, בלי שום תמורה מהותית או ממשית.

● ד"ר סארטאווי דחה את הטענה כאילו לא הוקמה ממשלה פלסטינית זמנית ביגלל העדר מדיניות ברורה של אש"ף. הוא תנועה דמוקרטית. אש"ף התקדם מרחק רב בדרך לשלום, ובמהירות רבה. אש"ף קיבל רק מעט מאוד תמורת התקדמות זו.

חוסר-אימון של הפלסטינים הגיע לידי ביטוי בדחיית הרעיון של מיסטר-נאמנות בינלאומי בגדה וברצועה, כשלב-מעבר. קל להבין אי-אימון זה. אך המשתתפים האירופיים הביעו את החשש שמא יחמיצו הפלסטינים הזדמנות, כפי שהחמיצו הזדמנויות אחרות בעבר. ואילו אנשי אש"ף סברו כי רעיון הנאמנות פוגע באש"ף כנציג הבילעדי של העם הפלסטיני.

קשה לסכם ויכוח זה, אולם נדמה לי שנוכח לאמר כי אף אחד מן הצדדים לא השתכנע מעמדת רעהו: ● הנציגים המערביים סברו כי המדיניות האמיתית של אש"ף — אם אכן התגבשה — לא הצליחה לחדור אל דעת-הקהל העולמית.

● הנציגים הישראליים סברו כי הפלסטינים יכזרו לים לעשות יותר כדי לחזק את מאמצי מחנה-השלום הישראלי, במשימתו הקשה והמסוכנת.

● הפלסטינים נשאו ספקניים לגבי ההתעניינות האמיתית של העולם בגורלם, ולגבי הרצון הטוב של העולם כלפיהם. אחרי שהשיגו הרבה, הם חוששים שמא רוצות ישראל וארצות-הברית לגזול מהם את פירות מאבקם הקשה.

● אשר לישראל, הביעו הדוברים הפלסטיניים הערכה לאמאציהם אמיצה-הלב של הישראלים שעיימם הם קיימו מגעים, אך הזכירו עם זאת שעצם החלטתו של אש"ף לקיים מגעים אלה היתה מסוכנת עוד יותר. (המפגינים בחוף אישרו זאת.) דוברי אש"ף גם ציינו כי שני הגופים, שעיימם החליט אש"ף לקיים מגעים — „המועצה הישראלית למען שלום ישראל-פלסטיני“ ו-„רק"ח — זכו ביחד רק בשיעור מתוך 120 המקומות בכנסת, בבחירות שנערכו בחודש מאי.

אשר לאחריות ארצות-הברית: דוברים רבים חזרו על דעתו של דניס וולטרס שאין סיכוי להשגת שלום אם ארצות-הברית לא תפעיל את השפעתה.

הובעו דיעות שונות על השאלה מה עושה ומה יכולה ארצות-הברית לעשות. הפלסטינים הצביעו על הפער בין ההצהרות האמריקאיות, שבאו מפי ויליאם קוואנט (עוזרו של בוז'ניסקי לענייני המרחב), סיירוס ואנו וג'ימי קארטר עצמו, שהן מעודדות מאד — ובין סיורו ארצות-הברית לנקוט בעמדה אובייקטיבית כלפי ישראל ולדבר עם אש"ף. הסמינר קיבל לידיעתו את הידיעות על מסיבת-העיתונאים האחרונה של קארטר, ואת הידיעות על ההצהרה האמריקאית-הסובייטית ש-פורסמו הבוקר.

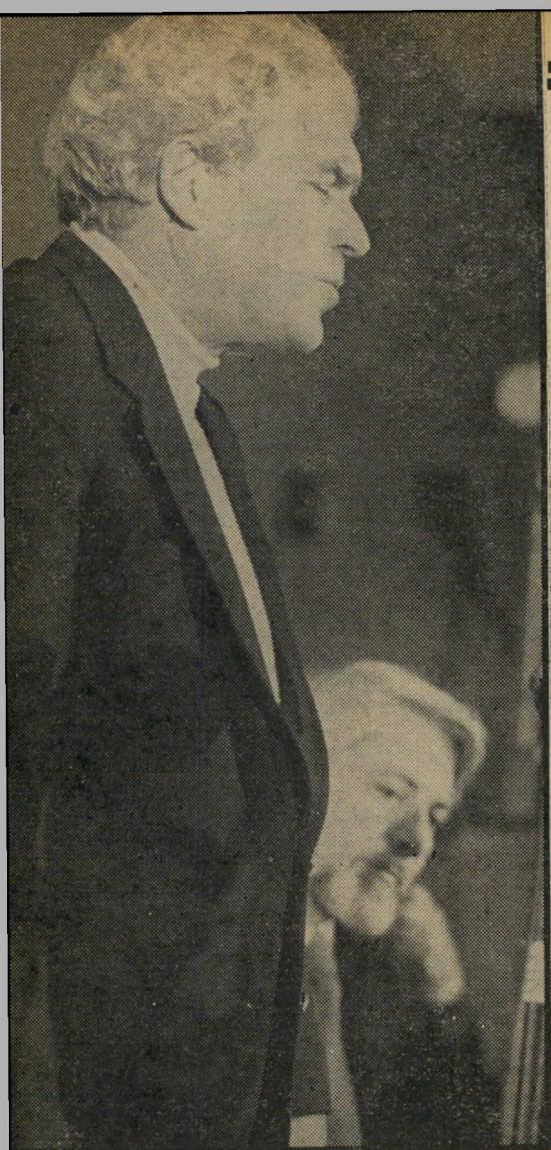
ד"ר סארטאווי הביע את דעת אש"ף כי אלה הן הצהרות קונסטרוקטיביות, אך ציין שההצעות המעשיות המוצעות לפלסטינים הן דקיקות ומעורפלות. באשר לקבלת ההחלטה 242 על-ידי אש"ף אמר כי אש"ף „אינו יכול לקבל מיסמך המוציא את הפלסטינים מן ה-בעייה“, תמורת הבטחות אמריקאיות מעורפלות על „נכונותה לפתוח בדו-שיח עם אש"ף“.

הוא תמה על עמדת ארצות-הברית, האומרת שאי-אפשר להשיג שלום בלי הפלסטינים, אך שאינה מוכנה לקבל את אש"ף כשותף לדיונים. לאחרונה סירבו האמריקאים לתת אשרות כניסה אף לנציגים בכירים של אש"ף, כגון סברי ג'רייס, שאפיק אליחות ומוחמד דרוויש.

חשיבות מיוחדת היתה לדעותיהם של הצדדים לסיכסוך, הישראליים והפלסטינים. דבריו של סעיד חמאמי על היחסים העתידיים בין שני העמים בארץ העלו חזון של דו-קיום העשוי ברבות הימים, להביא למסגרת של חיים משותפת, עם מוסדות נבחרים משותפים.

חזון זה ייראה לרבים כהומאני וכנשגב, אחרי כל מה שקרה. אולם ד"ר פלד, שהביע הערכה להוצאתו של חמאמי לפני שלוש שנים, אשר נתנה לדבריו עידוד רב לו ולעמיתיו ושהמריצה את הקמת „המועצה ה-ישראלית למען שלום ישראל-פלסטיני“ — אמר כי דברי חמאמי הפעם כוללים תכונות שאין הוא יכול לקבלן. חזון זה עלול לעורר בלב ישראלים רבים את החשש שמא זהו צעד ראשון בכיוון שיסתיים בחיסול המדינה היהודית.

* זהו ניסוח זהיר. למעשה הצהיר סארטאווי חד-משמעית שאש"ף מוכן לקבל את עקרונות 242, בתוספת הכרזה בפלסטינים, תמורת שיתופו בדנבה.

מתי פלד ואורי אבנרי „משימה קשה ומסוכנת“

אורי אבנרי הזכיר לנו שוב את הצורך להבין את עומק הטראומה הישראלית, הנובעת מן השואה ומן המצב הצבאי הפגע של ישראל. ואף כי ד"ר דרוין-דרבקין — אם הבנתו נכונה — ראה נקודות חיוביות רבות בחזונו של חמאמי, נותר לנו הרשע הברור שחזונו של חמאמי מרחיק-לכת מדי מכדי לרכוש אף את תמיכת הישראלים המשתתפים בסמינר זה, המקבלים במלואו את עיקרון הזכויות הלאומיות של הפלסטינים, בניגוד לתוך לעמדות הנוקשות של המימסד הישראלי הנוכחי. הוזכר לנו כי קיימת גם טראומה פלסטינית, שמקורה במעשים של דיכוי וגירוש שלא התחילו עם ממשלת בנין. על כך דיברו תופיק זיאד, ראש עיריית נצרת, כרים חלף, ראש עיריית רמאללה ומר הנרי קטאן. ברור, איפוא, שגם בין האנשים הפועלים באומץ-הלב ובכוח-ההתמדה למען הבנה, ושקיבלו על עצמם את הסיכונים הכרוכים בהשתתפות במיפגש כמו זה, יש הבדלי-דעות.

בכל הדיונים שלנו עברה כחוט-השני האפשרות ש-תפרוץ מלחמה חדשה, או שזעזועים מהפכניים ירסו את היציבות במדינות הערביות — אפשרות שעליה עמד מוחמד סיד-אחמד (הגוה-הדיעות המצרי הנוודע).

הייתי רוצה מאד לסיים את סיכום הסמינר בנימה אופטימית מופלגת, אך מציאותי יותר לאמר שהחלומות רחוקים עדיין מאד מהגשמה. דרושים יותר מאשר אומץ-לב וכבוד הדדי כדי להתגבר על המיכשולים הרבים עומדים לפני ידידנו הפלסטינים והישראלים בדרכם אל אותה ארץ מובטחת סימלית, שהיינו רוצים לעזור להם להגיע אליה.

כמו שאמר היום סעיד חמאמי, בהרצאה מרגשת, מה שמפריד בין פלסטינים וישראלים אינו אי-הבנה, אלא סיכסוך. אין הם ידידים, אלא אויבים, ומכיוון שהם אויבים, הם זקוקים לשלום. אולם אנו יכולים לומר בוודאות כי בהיפגשנו כאן בקבוצה הכוללת ערבים ויהודים, אמריקאים ואירופים, ציונים, לא-ציונים ואנטי-ציונים, התקדמו הנציגים הישראליים והפלסטיניים, בעזרתכם, בפריצת דרך בסבך אי-האימון והאיבה שבו תועים שני עמים אלה מזה זמן כה רב.

בצאתם מכאן, הם יקחו עימם את איחולנו מקרב לב להצלחתם.

המועצה הישראלית. סארטאווי הקפיד ל-שמיע בעת הדיון כמה מחמאות לקאדומי — סימן שסולק אחד המיכשולים הגדולים לקו המתון. על הבעיות הפנימיות באש"ף, והדרך להתגברות עליהם, העידה נוכחותו של (המשך בעמוד 30)

קבע סארטאווי. הודעה גלויה ופומבית זו במגעים, שהוכחו לא-פעם על-ידי אישים באש"ף, היתה אף היא צעד מהפכי. כגון היא מוכיחה, בין השאר, כי עראפאת הצליח ליישב את הסיכסוך בין סארטאווי ובין פארוק אל-קדומי, ראש המחלקה ה-מדינית של אש"ף, שהתנגד למגעים עם

דיון היה תיאור המצב הפנימי באש"ף, כפי שהביא אותו סארטאווי. התנועה מורכבת מחלקים רבים. היא פועלת באמץ צעות קונסנזוס. ההנהגה של עראפאת רוצה בשלום שיכלול מדינה פלסטינית. אך עליה לשכנע את ההמונים הפלסטיניים, הפוזרים עתה לאורכו ולרוחבו של